

VATİKAN NÜSHASINA GÖRE RİSÂLETÜ'N-NUSHİYYE'NİN DİL VE İMLA ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BAZI TESPİTLER

Ayberk KURTGEL*

Özet

Türk tasavvuf kültürünün temsilcilerinden biri olan Yunus Emre, verdiği eserlerin düşünsel niteliği bakımından Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. *Risâletü'n-Nushîyye* de bu eserlerden biridir. Yunus Emre Dîvânları arasında, içerisinde *Risâletü'n-Nushîyye* barındıran; Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bölümü, Karaman, Yahya Efendi, Nuruosmaniye, Bursa, Avusturya (Viyana), Murad Molla Kütüphanesi ve Vahit Paşa nüshaları mevcuttur. Sözü edilen nüshalar üzerinde birçok çalışma yapılmıştır. Bunların yanı sıra, bu çalışmanın konusunu oluşturan, 1953'te ilk kez Ettore Rossi tarafından Vat. Turco 226 künye bilgisiyle varlığından bahsedilen Vatikan nüshası da *Risâletü'n-Nushîyye* içermektedir. Vatikan nüshası, 31 beyitlik dibaceden sonra 563 beyitlik *Risâletü'n-Nushîyye*'den oluşmaktadır. Eser, Hicrî 1038'de (Miladî Ocak/Şubat 1629) tamamlanmıştır. Eserin temellük kaydında, Yûsuf bi-Ĥekîmbaşîzâde ve musahhih olarak da 'Abdu'l-fakîr es-Seyyid Muĥammed Ma'sûm 'Alîzâde'nin adı geçmektedir. Ortadaki silik kısımda ise Muĥyiddîn [es-]Seyyid 'Abdülkâdirü'l-Geylânî yazmaktadır. Bu çalışmada, Vatikan nüshasındaki *Risâletü'n-Nushîyye*'nin, dil ve imla konusundaki farklılıkları, ağırlıklı olarak Fatih nüshasıyla karşılaştırılarak incelenmiştir. Fatih nüshasında olmayan veya Vatikan nüshasında incelediğimiz bir sözcüğün, Fatih nüshasında benzer bir karşılığının bulunmadığı durumlarda, diğer nüshalardan yararlanılmıştır. Diğer nüshalardan örneklerin verildiği yerlerde yine, ilgili beytin Fatih nüshasındaki karşılığına da yer verilmiştir. İncelemeler sonucunda; 39 maddede birtakım sözcük ve sözcük öbeğinde yazım, 14 maddede de kimi sözcük ve sözcük öbeğinde harekeleme farklılığı olduğu tespit edilmiştir. 10 maddede ise bazı Arapça sözcüklerde uzun ünlülerde tasarruf yapıldığı, bazı sözcüklerin başında ve son hecesinde de ses değişikliklerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yunus Emre, Risâletü'n-Nushîyye, Divan, Vatikan nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi, tasavvuf, dil ve imla, Ettore Rossi

ACCORDING TO VATICAN COPY SOME DETECTIONS ON LANGUAGE AND SPELLING FEATURES OF RISÂLETÜ'N-NUSHİYYE

Abstract

Yunus Emre, one of the representatives of Turkish sufism culture, has an important place in Turkish literature in terms of the intellectual quality of his works. *Risâletü'n-Nushîyye* is one of these works. Among the Dîvâns of Yunus Emre, which includes the *Risâletü'n-Nushîyye*; there are copies of Süleymaniye Library Fatih Department, Karaman, Yahya Efendi, Nuruosmaniye, Bursa, Austria (Vienna), Murad Molla Library and Vahit Paşa. Many studies have been carried out on the aforementioned copies. In addition to these, The Vatican copy that creates the subject of this study, whose existence is first mentioned with Vat. Turco 226 imprint information in 1953 by Ettore Rossi, also includes *Risâletü'n-Nushîyye*. The Vatican copy consists of the *Risâletü'n-Nushîyye* of 563 couplets, after the preamble of 31 couplets. The work was completed in Hijri 1038 (Gregorian January/February 1629). In the seizin record of the work, there is the name of Yûsuf bi-Ĥekîmbaşîzâde and also the name of 'Abdu'l-fakîr es-Seyyid Muĥammed Ma'sûm 'Alîzâde is

* Arş. Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: ayberkkurtgel@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4813-2849

mentioned as a corrector. In the faint part in the middle, it is written Muhyiddīn [es-]Seyyid ‘Abdülkādīrū’l-Geylānī. In this study, the differences of the *Risāletü’-n-Nushīyye* in the Vatican copy, in terms of language and spelling, were mainly compared with the Fatih copy. In cases where a word that is not in the Fatih copy or that we have studied in the Vatican copy does not have a similar equivalent in the Fatih copy, other copies were used. Where examples from other copies are given, the equivalent of the relevant couplet in the Fatih copy is also included. As a result of the investigations; It was detected that in some words and word phrases have different writing in 39 items, also in some words and word phrases have with a vowel point differently in 14 items. In 10 items, in long vowels were saved in some Arabic words, and sound changes were observed in the beginning and ultima of some words.

Keywords: Yunus Emre, *Risāletü’-n-Nushīyye*, Diwan, Vatican copy, Süleymaniye Library, sufism, language and spelling, Ettore Rossi

Giriş

Risāletü’-n-Nushīyye, H. 707’de (M. 1307) mesnevi tarzında yazılmış olan dinî-tasavvufî bir nasihat-nâmedir. Fatih nüshası üzerinde çalışan araştırmacılar tarafından eserin, 29 satır ve 562/563 beyitten oluştuğu ifade edilmektedir. Tatçı ise 600 beyitten oluştuğunu aktarmaktadır. İdris Nebi Uysal, Karaman nüshasının 18 satır 546 beyitten ibaret olduğunu ancak eksik varaklarla birlikte düşünüldüğünde *Risāletü’-n-Nushīyye*’nin 25-30 kadar satır ve 557-565 arası beyitten oluşabileceğini öne sürmektedir (Gölpınarlı, 1992, s. 121; Babacan, 2013, s. 40; Tatçı, 2013, s. 2; Uysal, 2014, s. 34, 2021, s. 20-21). Vatikan nüshasında yazılış tarihi, *Risāletü’-n-Nushīyye*’nin sonunda geçen şu beyitten anlaşılmaktadır:

24a

Tāriḥ daḥı yedi yüz yidi idi

Yūnus cānı bu yolda fidī idi

(Vat.turc.226; 2022, s. 50)

Eserin girişinde 13 beyitlik, aruzun “fā’ ilātün/fā’ ilātün/fā’ ilün” vezniyle kaleme alınmış manzum bölüm yer almaktadır (Tatçı, 1991, s. 2). Manzum bölümden sonra gelen 550 beyitlik asıl mesnevi bölümü, “mefā’ ilün/mefā’ ilün/fe’ ulün” vezniyle mensur olarak yazılmıştır (Tatçı, 1991, s. 2; Babacan, 2013, s. 40). Girişteki 13 beyitlik kısımda, insanın yaradılışındaki dört tabiatla ilgili özelliklere yer verilmiştir. İnsan; od, su, yel ve topraktan yaratılmıştır. Buna göre insana toprak ve suyla; sabır, iyi huy, cömertlik, temizlik, alçak gönüllülük ve yücelik gibi unsurlar gelirken od ve yel ile; kibir, öfke, haset, açgözlülük, şehvet gibi nefsanî unsurlar gelmiştir (Gölpınarlı, 1992, s. 122; Babacan, 2013, s. 40). Bu unsurlar, Vatikan nüshasında şu dizelerle anlatılmaktadır:

1b¹

1 Ol pādişā[h-ı] ḳādīm diledi bir ḥikmet eyleyeydi

Toprağ od şu yil aña söyleyeydi

¹ Giriş kısmında örnek verdiğimiz beyitlerin dil ve imla hususiyetlerindeki bazı yazım farklılıkları, küçük değişiklikler yapılarak birtakım okuma önerileriyle birlikte verilmiştir.

- 2 Bismillāh buyurdı getürdiler toprağı
İkinci teslīm oldu hāzır oldu şu dağı
- 3 Toprağıla şuyı yoğurdılar bünyād oldu
Şüret dimek soñra ad oldu
- 4 Üçünci yıl geldi depitdi anı
Andan oldu aña Ādem nişānı
- 5 Dördünci od geldi kızdurdı anı
Tamām kızavarıcağ gönderdi cānı
- 6 Cān şürete gelmege fermān oldu
Pādişāh hikmeti aña dermān oldu
- 7 Cān şürete girdi pürnür eyledi
Şüret cāna sevindi şükr eyledi
- 8 Yüz biñ benüm bigi eylerseñ saña ne muḥāl
Didi elḥamdülillāh “‘alā külli ḥāl”
- 9 Toprağıla bile geldi kanā‘at
Tevekkül şabr u ḥulq u ğanīmet
- 10 Şuyılıla geldi dört dürlü ḥāşıl
Şafā seḥāvet nizām u vāşıl
- 11 Yilile bile geldi dört dürlü heves
Tizlik riyā hevā ol yalan u heves
- 12 Odıla bile geldi dört dürlü ḥālet

Ṭama' ıla buşu kibrile ḥased

2a

13 Cānıla bile geldi dōrt dūrlū ḥaşlet

Edeb ḥayā 'uzlet ḥasret

(Vat.turc.226; 2022, s. 5-6)

İnsanın tabiatıyla ilgili bilgilerin verildiği bu beyitlerin ardından Yūnus Emre, akılı niteliklerine göre sınıflandırdığı bölümle devam etmektedir. Yūnus Emre'ye göre üç türlü akıl vardır: 'aql-ı ma'āş, 'aql-ı cüz'ī, 'aql-ı küllī. 'Aql-ı ma'āş, dünyayı terk etmeyi, Allah dışındaki her şeyi bırakmayı öğütler. 'Aql-ı cüz'ī cennetin edebini, ahlakını; 'aql-ı kül² ise Allah'ı bilmeyi, Allah'ın bahşetmiş olduğu ahlakla bir olmayı ifade eder:

14 'Aqlı pādīşāhuñ ḳadīmılgı pertevindendür

'Aqlı üç dūrlüdür bir[i] 'aql-ı ma'īşdür

15 Biri 'aql-ı cüz'ī biri 'aql-ı küldür

Ol 'aqlı kim ma'īşdür dūnyā terkin bildürür

16 Ol 'aql-ı cüz'ī kim uçmaḳ edebın bildürür

Ol 'aqlı kim küldür Allāhu Te'ālā edebın bildürür

(Vat.turc.226; 2022, s. 6)

Bu beyitlerden sonra Yūnus, imanın kademelerini anlatmaktadır. İman, Allah'ın hidayet ışığındandır. Hidayet ise sevgi ışığındandır. İman üç türüdür: 'ilme'l-yakīn, 'ayne'l-yakīn, Hakka'l yakīn. 'İlme'l-yakīn, bir durumu gerçek haliyle kavramaktır. Bilginin veya inancın hükmü gerçektir ve aklī ve naklī delile dayanmaktadır (Yavuz, 1997-2000; Avşar, 2021, s. 29). 'İlme'l-yakīn ağızdadır yani aklın sahip olduğu bilgi dille ikrar edilmektedir. 'Ayne'l-yakīn, ağızda yazılı olan, ikrar edilen bilginin görmeyle, gözlem yoluyla elde edilmesidir (Yavuz, 1991). Bu da insanın gönlünde yazılıdır. Kalp, müşahede yoluyla gerçeğin tecellisini görmektedir (Babacan, 2013, s. 449). Hakka'l-yakīn ise görülen ve aklī olarak delile dayanan bilgiyi kişinin bizzat tecrübe etmesidir. Bu da canda yazılıdır. Hakka'l-yakīn iman yaşanarak, hissedilerek elde edilir. Kur'an'da kâfirlerin cehenneme gideceğine ilişkin bilgiler 'ilme'l-yakīne, kâfirlerin cehennemi görmeleri 'ayne'l-yakīne, cehenneme girip azabı tatmaları ise Hakka'l-yakīne örnektir. Sūfîler için ise Hakka'l-yakīn, kişinin Allah'la hemhal olması, onda beka bulmasıdır (Yavuz, 1997):

17 İmān pādī[şā]huñ hidāyeti pertevindendurur

² Metinde 'aql-ı kül olarak geçmektedir.

Hidāyet muḥabbet pertevindendurur

18 Īmān üç dürlüdür biri ‘ilme’l-yak[ī]ndür

Biri Īmān ‘ayne’l-yak[ī]ndür biri Ḥaḳḳe’l-yak[ī]ndür

19 Ol Īmān kim ‘ilme’l-yak[ī]ndür ağızda yazıludur

Ol Īmān kim ‘ayne’l-yak[ī]ndür gönülde yazıludur

20 Ol Īmān kim Ḥaḳḳe’l-yak[ī]ndür cānda yazıludur

Ṭutageldügi iḥsān cānıla geldi cānıla gider

(Vat.turc.226; 2022, s. 6)

Cennet, Allah’ın adalet ışığından oluşur. Toprak onun cömertliğiyle, su da nuruyla aydınlanır. Yel, Allah’ın heybetinin nurundandır. Od, ışığını onun öfkesinden, hışmından alır. Od ile yelin ait olduğu yer cehennem; toprak ile suyun ait olduğu yer ise cennettir:

21 Uçmaḳ pādişāhuñ ‘adli pertevindendür

Ṭopraḳ pādi[šā]huñ ganīlığı pertevindendür

22 Şu pādişāhuñ nūrı pertevindendür

Yil pād[işā]huñ heybeti pertevindendür

23 Od pādişāhuñ hışmı pertevindendür

Ṭoprağıla şu uçmaḳda yazıludur

24 Odıla yil tamuda yazıludur

Odıla yelile gelen tokuz kişidür

(Vat.turc.226; 2022, s. 6)

Od ve yel ile dokuz kişi gelmektedir. Bunlar binbaşıdır. Hepsinin bin eri vardır. Kim onların katına gelirse kendilerine çeker; cehenneme katarlar. Toprak ve suyla da on üç binbaşı gelmektedir. Katlarına kim gelirse onu cennete katarlar. Dört binbaşı da canla gelmektedir. Bunlar da Allah’ın tecellisine, cemaline gark olurlar. Toprak ve suyla gelenler cennete, od ve yel ile gelenler ise cehenneme müstagraktır. Buna dayanarak kişi, hangi bölükten olduğunu bilmelidir. Kişi, hangi bölüğün sözüne uyarsa ondandır:

25 Bular biñbaşlarıdır bil biñ erleri vardur

atarına kim gelürse kendölere atarlar

2b

26 Buyurup anı amuya ilterler

oprağıla Şuyıla gelen on üç kişidür

27 Bular [b]i[ñ]baŐlarıdur [b]il bi[ñ] erleri vardur

atına k[i]m gelürse kendölere atarlar

28 Sürüp anı uçmağı ilterler

Ve dört kişi de cānıla gelüpdür

29 Bunlar da biñbaŐlarıdur bil biñ erleri vardur

Bu dört kiŐiyle gelen dīdāra müstağrak olacağdur

30 oprağıla Şuyıla gelen kiŐiler uçmağı müstağrak

Odıla yelile gelen kiŐiler amuya müstağrak

31 İmdi bilmek gerek kim anğı bölükdensin

anğı bölüğüñ sözün atarsañ andansın

(Vat.turc.226; 2022, s. 6-7)

Bu kısımdan sonra; od, yel, toprak ve suyla ifade edilen niteliklerin açıklanmasına geçilir. Bunlar 2a-24b varakları arasında sırasıyla: Dāsītān-ı Rūh ve ‘Akıl, Hikāyet-i Kārūn, Nasīhat-ı Dīger Der Hakk-ı Bahīlāt, Der Hakk-ı Kanā‘at, Der Beyān-ı Ahvāl-i BuŐu Ya‘nī Gazab, Der Beyān-ı Ahvāl-i Sabr, Der Beyān-ı Hikāyet-i Yūsuf Nebī ‘Aleyhi’s-selām ki be Sabr-ı Dırāz PāiŐāh-ı Mısr Őeved, Der Beyān-ı Halāt-ı Buhūl ve Der Beyān-ı ‘Akl-ı Cüz’ī olmak üzere 9 baŐlık altında toplanmıŐtır (Vat.turc.226; 2022, s. 7-42).

1. Risāletü’n-Nuşhiyye İçeren Divanlar

Risāletü’n-NuŐhiyye, Yūnus Emre divanlarının çoğunda yer almaktadır. *Risāletü’n-NuŐhiyye*’nin bulunduğı divanlar Őunlardır:

1.1 Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bölümü, 3889

Dīvān-ı Yūnus Emre adıyla geçmektedir. XV. yüzyılda istinsah edildiğı düşünölmektedir (Gölpınarlı, 2010, s. XLIX; Tatçı, 1990, s. 1). Müstensihî belirsizdir. Harekeli nesihle yazılmıŐtır. Kahverengi meŐin, Őemseli, zencirekli bir cilde sahiptir. 1-21. sayfalar arası tezhiplidir. Cedvel ve mısra sonlarındaki duraklar

yaldızlı, söz başlıkları ise mavidir. *Risāletü'n-Nuşhiyye*, 1b-54a varakları arasında yer almaktadır. Bundan sonraki varaklarda 194 ilahi ve 1 münâcât vardır (Tatçı, 1990, s. 1).

1.2 Karaman Nüshası: Millî Kütüphane, Mikrofilm Arşivi, Numara: A-4764

“Dîvânu Yûnus Emre” adıyla geçmektedir. Karaman’da, Kirişçi Baba yahut Yunus Emre adıyla anılan bir camide yer almaktadır (Uysal, 2021, s. 19-21). Bu nüshayı; Fuat Köprülü, Cahit Öztelli, Şahabettin Tekindağ, Âmil Çelebioğlu ve Mustafa Tatçı XIV. yüzyıl; Abdülbaki Gölpınarlı ise XVIII. yüzyıl nüshası olarak değerlendirmektedir. Mazıoğlu, nüshanın XIV. yüzyıla ait olmadığı görüşündedir. Günay ve Horata ise yazmayı, XVI. yüzyıl ve sonrasına tarihlendirmektedir. Uysal da Karaman nüshasının XIV. yüzyıl sonlarında veya XV. yüzyılın ilk başında yazılmış olabileceğini öne sürmektedir. Yusuf Yıldırım’a göre nüshadaki paleografik özellikler, onun XIV. yüzyılda yazıldığını kanıtlamaktadır. Yazmanın müstensihî ve ne zaman yazıldığı belirsizdir. Harekeli nesihle kaleme alınmıştır. Ciltsiz ve tezhipsizdir. *Risāletü'n-Nuşhiyye*, 1b-51b arasında yer almakta ve 546 beyitten oluşmaktadır. Her sayfada 11 satır ve genellikle de 5 tam beyit mevcuttur. Eser toplamda 210 varaktan oluşmaktadır. *Dîvân*’ın ilk şiiri 39 beyit olmakla birlikte *el-hüsniyyât* başlığı altında 217 ilahi bulunmaktadır (Günay ve Horata, 2004, s. 99; Tatçı, 1990, s. 2; Uysal, 2014, s. 39, 2021, s. 21-22).

1.3 Yahya Efendi Nüshası (Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, 3480)

Dîvân-ı İlähîyât-ı Yûnus Emre adıyla bilinmektedir. XVI. yüzyılda istinsah edildiği düşünülmektedir (Gölpınarlı, 2010, s. XLIX; Tatçı, 1990, s. 3). Müstensihî belirsizdir. Çoğunlukla şikeste ta’lik olmakla birlikte birçok yazı tipiyle kaleme alınmıştır. Arkası meşindir ve üstü siyah bez kaplıdır. *Risāletü'n-Nuşhiyye* 5b-51a varakları arasında bulunmaktadır. Yahya Efendi Nüshası’nda 302 tane ilahi yer almaktadır. Bunlardan 268’i Yûnus Emre’ye aittir. Bu eserin sonunda 105a’dan itibaren, “Çık dum erik dalına” şathiyesinin şerhinin yapıldığı görülmektedir (Tatçı, 1990, s. 3).

1.4 Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4904

Câmiü'l-Meânî’nin içindedir. Şaban 940’ta (1533/1534)³ istinsah edilmiştir (Uzun, 1993; Tarih Çevirme Kılavuzu, 2022). Müstensihî belirsizdir. İnce ta’lik yazıyla kaleme alınmıştır. Cildi; kahverengi, yumuşak meşin mahfazalıdır. Yazmanın başlıkları tezhipli, yaldızlı, cedveli ve söz başlıkları kırmızıdır. Eser 315b’de bitmektedir. 172b-195a varakları arasında, Yûnus Emre’nin *Risāletü'n-Nuşhiyye*’si ve *Dîvân*’ı oluşturmaktadır. *Risāletü'n-Nuşhiyye* 172b-180a varakları arasında yer almaktadır. *Dîvân*’da 219 ilahi mevcuttur. Nüsha, Avusturya ve Çorum nüshalarına benzemektedir (Tatçı, 1990, s. 4-5).

1.5 Bursa İl Halk Kütüphanesi, Eski Eserler Bölümü, 882

³ Tatçı’nın ve Gölpınarlı’nın çalışmasında tarih 1540 olarak hesaplanmıştır (1990, s. 4; 2010, s. L).

Mecmū‘atü’l-Eş‘ār’ın içindedir. XV. yüzyılda istinsah edildiği düşünülmektedir. Müstensihi belirsizdir. Yazı tipi harekeli nesih kırmasıdır. Cilttsizdir. Kırmızı kaplı filigranlı esmer kağıt üzerine yazılmıştır. Eserin 18a-25a varakları arasında *Risāletü’n-Nuşhiyye*’nin bir kısmı yer almaktadır. Mecmū‘a’da, Şeyyad Hamza’nın ve Şemsî’nin şiirleri de mevcuttur. Nüshanın başı, sonu ve aradaki sayfaları eksik olmakla birlikte Yünus Emre’ye ait 115 şiiri ihtiva etmektedir (Tatçı, 1990, s. 5).

1.6 Avusturya (Viyana) Nüshası

Dīvān-ı Yünus Emre adıyla bilinmektedir. H. 1241 (M. 1825/26) tarihinde istinsah edilmiştir (Tarih Çevirme Kılavuzu, 2022). Müstensihi belirsizdir. Flügel kataloğundan mikrofilmi getirilmiştir. Nesih yazıyla kaleme alınmıştır. 1-33. sayfalar arasında ilahiler; 33-44. sayfalar arasında da *Risāletü’n-Nuşhiyye* bulunmaktadır. 44. sayfada “Çık dum erik dalına” şathiyesi mevcuttur (Tatçı, 1990, s. 7).

1.7 Murad Molla Kütüphanesi Nüshası

Dīvān adıyla bilinmektedir. H. 1248 (M. 1832/33) yılında kaleme alınmıştır. Müstensihi, Kırmırlı Hasan Abdülcemil Hāmūşî’dir. Yazı tipi ta’lik kırmasıdır. Kağıdı aharlı, cilt kenarları meşindir. Cildin üstü ebrū kaplı ve miklepli özelliğe sahiptir. Bu nüshada, 1 *Risāletü’n-Nuşhiyye* ve 204 ilahi mevcuttur (Babacan, 2013, s. 65).

1.8 Vahit Paşa 2 (3365-5) Nüshası

Eser, Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi’ne 03.07.2019’da kazandırılmıştır. *Risāletü’n-Nuşhiyye*, 126a-158a varakları arasında yer almaktadır. Nüsha 126a’da, başlıksız olarak mensur biçimde başlamaktadır. Manzum kısma, 127b’den itibaren rastlanmaktadır. Yazmanın her satırında 19 satır bulunmakla birlikte istinsah tarihine dair bir bilgi yoktur. Nüsha, dilsel özelliklerinden hareketle Eski Anadolu Türkçesini andırması bakımından erken dönemde yazılmış gibi gözükse de yazmanın harekesiz olması, kağıdın cinsi, şiirlerin içeriği ve şiirlerdeki yeni unsurlar yönünden XVII. yüzyıldan önce istinsah edildiği izlenimini yaratmaktadır. Bu nüshadaki *Risāletü’n-Nuşhiyye*, Nuruosmaniye yazmasıyla benzerlik göstermektedir (Eraslan, 2021, s. 21-22).

2. Yünus Emre Dīvānı Vatikan Nüshası

Yünus Emre Dīvānı Vatikan nüshası hakkında ilk kez Ettore Rossi 1953’te kaleme aldığı, *Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana, Vaticani - Barberiniani - Borgiani - Rossiani - Chigiani* adlı eserinde bilgi vermiştir. Eserde, *Dīvān*’ın Vatikan Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu’nda kayıtlı olduğu yerle ilgili tüm bilgiler mevcuttur. Rossi’nin verdiği bilgilere göre eserin boyutları 20,5x14,7 cm’dir ve 198 varaktan oluşmaktadır. Cildi, deri ve kartonla kaplıdır. Rossi, yazmanın, eski metinleri yansıttığını ve Yünus Emre’nin 14. yüzyıla ait olan tasavvufi, dinî *Dīvān*’ını içerdiğini aktarmaktadır. Eser, Vat Turco 226 künye bilgisiyle Vatikan Kütüphanesi’nde kayıtlıdır (1953, s. 197).

Himmet Büke 2021’de bu nüshayı, hem Youtube’da Türkoloji Söyleşileri kanalı tarafından düzenlenen bir toplantıda (Türkoloji Söyleşileri, 2021) hem de 7-9 Mayıs

2021’de düzenlenen Uluslararası Yunus Emre ve Dünya Dili Türkçe Bilgi Şöleni’nde *Yunus Emre Divanı Nüshaları ve Yunus’un Dili* adlı bildirisiyle gündeme getirmiştir (“Anadolu Üniversitesi”, 2021; Köksal, 2021, 199)⁴. Büke, bu çalışmanın Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından iki cilt halinde yayımlandığını sosyal medya hesabı üzerinden duyurmuştur (Büke, 2022)⁵.

Vatikan nüshasında harekeli nesih kullanılmıştır (Rossi, 1953, s. 197). “*Ve lehu Eyzān*” başlıkları yer yer turuncu olmak üzere kırmızı, asıl metin de siyah mürekkeple yazılmıştır. *Risāletü’n-Nuşhiyye*’nin bölüm başlıklarının yazımında ise bordo mürekkep tercih edilmiştir. Bazı satırların sonuna yine, turuncu mürekkeple virgül konmuştur. Metnin yer aldığı sayfaların bazılarında mühür vardır. Yazmanın boyuna doğru olan kısımdaki yaprakların üzerinde “*Dīvān-ı Yūnus Emre*” yazmaktadır (Vat.turc.226; 2022, s. 405).

Eserin 193a’da, sağ alt köşede bulunan kısmında şu bilgilere rastlanmaktadır: “*Temmet hāze’l-kitābu’ş-şerīf fī-ğurreti Cemāziye’l-āhir yevmi’l-cum’a vakti’d-duhā 1038*”. Bu bilgilere göre eser, Miladi Ocak/Şubat 1629’da, Cuma günü kuşluk vakti tamamlanmıştır (Tarih Çevirme Kılavuzu, 2022; Vat.turc.226; 2022, s. 388). Temellük kaydının olduğu sayfada 5 adet mühür vardır. Bu sayfanın sol üst köşesinde, “*Qad intiz[ā]m fī mülki’l-fak[ī]r el-med’ū Yūsuf bi-Ḥekīmbaşızāde*” yazmaktadır. Yazının hemen altındaki mührün altında ise “*Muşahhi[h]ihu el-‘Abdu’l-fakīr es-Seyyid Muḥammed Ma’şūm ‘Alizāde ḡufira lehümā*” ifadesi yer almaktadır. Bu iki yazının arasında, ortadaki silik kısımda, “*Yā Ḥazret-i Şeyḫ Sultān Muḥyi’d-dīn [es-]Seyyid ‘Abdülkādirü’l-Geylānī*” adı okunmaktadır. Ortadaki büyük mührün tam solunda “*cümle didügi*” yazdığı görülmektedir. Bu yazının altında, en alttaki iki mührün yukarısında “*Dīvān-ı Ḥazret-i Yūnus Emre*” kaydı vardır (Vat.turc.226; 2022, s. 4).

Nüshanın 1b varağında “*Hāzā Kitāb-ı Yūnus Dīvānı*” yazan yerden itibaren 24b’nin ilk beş beyti de dahil toplam 563 beyitlik kısım, *Risāletü’n-Nuşhiyye*’den oluşmaktadır (Vat.turc.226; 2022, s. 5-51). 563 beyitlik *Risāletü’n-Nuşhiyye*’nin ilk 31 beyti dibacedir. 24b’nin beşinci beytinden sonraki “*Ve lehu Eyzān*” başlığından itibaren *Dīvān*’a geçilmektedir (Vat.turc.226; 2022, s. 51).

Üzerinde çalıştığımız *Risāletü’n-Nuşhiyye*’nin dil ve imlasında, diğer nüshalara göre birtakım farklılıklar tespit edilmiştir. Tespit edilen hususlar, önceki *Risāletü’n-Nuşhiyye* çalışmalarıyla karşılaştırılıp Vatikan nüshasına dair imla özellikleri ortaya konacaktır.

3. Vatikan Nüshasına Göre *Risāletü’n-Nuşhiyye*’nin Dil ve İmla Özellikleri

3.1 Sözcük ve Sözcük Öbeklerindeki Yazım Farklılıkları

⁴ Bildirinin tam metnine ulaşamadım.

⁵ Eser, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları genel ağındaki katalogta mevcut değildir (“İletişim Başkanlığı Yayınları”, 2022). Bunun üzerine eser, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Basın biriminden akademik çalışmalarımız için talep edilmiştir. Yaptığımız telefon görüşmeleri sonucunda, eserin baskısının tükendiği bilgisi tarafımıza iletilmiştir.

3.1.1 1b’de ilk sırada yer alan beyitte, *pādiṣāh* (پادشاه) sözcüğü *pādiṣā* (پادشا); *eyledi* ve *söyledi* sözcükleri *eyleyeydi* (ايلئيدى) ve *söyleyeydi* (سولئيدى) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 1b 1 Ol pādiṣā-ı qadīm dileđi bir hikmet *eyleyeydi*
Toprağ od Őu yıl aña *söyleyeydi*
(Vat.turc.226; 2022, s. 5)

Fatih Nüshası

“**F. 1b 1** Pādiṣāhun hikmeti gör neyledi
Od u su toprağ u yile *söyledi*”

(Tatçı, 1991, s. 27; Tatçı, 2021, s. 65; Günay ve Horata, 2004, s. 104)

3.1.2 1b’de 10. sırada yer alan beyitte, *şuyıla* (صیله) sözcüğü *şuyılıla* (سولئيله) olarak geçmektedir. Ayrıca beyit, diğeri *Risāletü’n-Nuṣḥiyye*’lerden farklıdır:

Vatikan Nüshası

Vat. 1b 10 *Şuyılıla* geldi dört dürlü hāşıl
Şafā seḥāvet nizām u vāşıl
(Vat.turc.226; 2022, s. 5)

Bursa ve Fatih Nüshası

“**B. 18a, F 2b 10** Suyıla geldi bile dört dürlü hāl
Ol safādur hem seḥā⁶ lutf u visāl”

(Tatçı, 1991, s. 29; Tatçı, 2021, s. 67; Günay ve Horata, 2004, s. 106)

3.1.3 2a’da yer alan 17. sıradaki beyitte, *pādiṣāhun* (پادشاھن) sözcüğü *pādihañ* (پادھاڭ); 22. sıradaki beyitte ise *pādihuñ* (پادھاڭ) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 2a 17 Īmān *pādihañ* hidāyeti pertevindendurur
Hidāyet muḥabbet pertevindendurur
2a 22 Őu pādiṣāhuñ nūri pertevindendür
Yıl *pādihuñ* heybeti pertevindendür
(Vat.turc.226; 2022, s. 6)

“**F. 3a** Īmān pādiṣāhun hidāyeti nūrundandur. Īmān da üç dürlüdür.”

(Tatçı, 2021, s. 70)

⁶ Günay ve Horata’nın çalışmasında *sahā* olarak geçmektedir.

3.1.4 2b’de, “*Ve lehu Eyzān*” başlığının altındaki 3. beyitte, *dükeli* (دُكَلِي) sözcüğü *deke* (دَكَّة) olarak yazılmıştır. *Muhtaşar* sözcüğünün yazımında ise *ha* sesi tercih edilmiştir (مُخْتَصَر):

Vatikan Nüshası

Vat. 2b **3** Bu *muhtaşar* cihān iki cihānca
Deke bakarısāñ yüz biñ anca
(Vat.turc.226; 2022, s. 7)

Karaman ve Fatih Nüshası

“**K. 3a, F 3b** **16** Bu muhtasār cihān iki cihānca
Dükeli bakarısān⁷ yüz bin⁸ anca”

(Tatçı, 1991, s. 32; Tatçı, 2021, s. 72; Günay ve Horata, 2004, s. 110)

3.1.5 2b’de yer alan 27. sıradaki beyitte, *biñbaşları* sözcüğündeki *biñ* (بِيْڭ) *yil* (يِل); *bil* (بِل) sözcüğü *yil* (يِل) ve *biñ* (بِيْڭ) sözcüğü ise *bil* (بِل) olarak yazılmıştır. *Kim* (كِم) sözcüğü ise *küm* (كُم) olarak geçmektedir:

Vatikan Nüshası

Vat. 2b **27** Bular *yilbaşları*dur *yil bil* erleri vardur
Kātına *kim* gelürse kendülere katarlar
(Vat.turc.226; 2022, s. 7)

“**F. 3b** “Topragıla suyıla gelen on üç kişidür. Bunlar dahı binbaşlarıdur biner erleri vardur.” (Tatçı, 2021, s. 70)

3.1.6 3b’de 31. sıradaki beyitte, *ğārāt* (غَارَات) olarak okunması gerektiği düşüncesinde olduğumuz sözcük, ‘*ārāt* (عَارَات) olarak yazılmıştır. Ayrıca beyit, diğer nüshalardaki beyitlerden farklıdır:

Vatikan Nüshası

Vat. 3b **31** Ben tama ‘ *ārāt*ile yoldan azdum
Beyābān içinde delim gezdüm
(Vat.turc.226; 2022, s. 9)

Fatih Nüshası

“**F. 6b** **43** Tama⁹ kervânıyla yoldan azdum

⁷ Günay ve Horata’nın çalışmasında *bakar-iseñ* olarak okunmuştur.

⁸ Günay ve Horata’nın çalışmasında *biñ* olarak okunmuştur.

⁹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *tamâ* olarak okunmuştur.

Sana¹⁰ geldüm çün ögüm sende sezdüm”

(Tatçı, 1991, s. 36; Tatçı, 2021, s. 79; Günay ve Horata, 2004, s. 114)

3.1.7 6a’da 87. sıradaki beyitte, ‘*ale*’-’*ālem* (عَلَى الْعَالَمِ) olarak yazılması gerektiği kanısında olduğumuz sözcük, harf-i ta’ rîfsiz olarak ‘*alā*’ ‘*ālem* (عَلَى عَالَمِ) biçiminde yazılmıştır. Beyit, Fatih Nüshası’ndan farklıdır:

Vatikan Nüshası

Vat. 6a 87 ‘*Alā*’ ‘*ālem* görünmez hiç baḥīl
Yoqsuldur dirliği yüz mālıla
(Vat.turc.226; 2022, s. 14)

Fatih Nüshası

“**F. 37a 396** Gınâdan fâyide olmaz bahîle
Geçer yohsul gibi yüz bin malile¹¹”

(Tatçı, 1991, s. 101; Tatçı, 2021, s. 198; Günay ve Horata, 2004, s. 174)

3.1.8 8a’da 138. sıradaki beyitte, *nefrîn* (نَفْرَيْنَ) sözcüğü *takrîn* (تَقْرَيْنَ) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 8a 138 Kim eyler hây hüy *takrîn* fiḡân
Muḥâldür kimsene kim kırtara cân
(Vat.turc.226; 2022, s. 18)

Fatih Nüshası

“**F. 8b 65-67** İderler hây u hû *nefrîn* ü efgân
Muḥâldür kimse andan kırtara cân”

(Tatçı, 1991, s. 40; Tatçı, 2021, s. 88; Günay ve Horata, 2004, s. 118)

3.1.9 8a’da 142. sıradaki beyitte, *maṭrbāzlar* (مَطْرَبَازْلَر) / *maṭrabāzlar* (مَطْرَبَازْلَر) sözcüğü, *maṭaryārlar* (مَطْرِيَارْلَر) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 8a 142 Görünmez oldı ol kızlık āfāt
Maṭaryārlar cümlesi oldı māt
(Vat.turc.226; 2022, s. 18)

Fatih Nüshası

¹⁰ Günay ve Horata’nın çalışmasında *saña* olarak okunmuştur.

¹¹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *yüz biñ mal-ile* olarak okunmuştur.

F. 9a “71 Görünmez oldı ol kızlıg u âfet
Matarbâzlar olurlar cümlesi mât”
(Tatçı, 1991, s. 41; Tatçı, 2021, s. 90)

“**F. 9a** 69 Görünmez oldı ol kızlıg u âfet
Matırbâzlar olurlar cümlesî mât”
(Günay ve Horata, 2004, s. 118)

3.1.10 8a’da 143. sıradaki beyitte, *zebûn* (زُبُونُ) sözcüğü *zâbun* (ضَابُنُ) olarak yazılmıştır. Diğer nüshalara göre, yalnızca Nuruosmaniye nüshasında *zebûn* sözcüğünün geçtiği görülmektedir (Tatçı, 1991, s. 41):

Vatikan Nüshası

Vat. 8a 143 Harîfler cümlesi tâ ‘ate meşgûl
Žābunsuz cümlesi t̄a ‘ate maqbûl
(Vat.turc.226; 2022, s. 18)

Nuruosmaniye Nüshası

“**NO. 174a** 72 Harîfler cümlesi tâ ‘ata makbûl
Zebûnsuz cümlesi sultânına kul”
(Tatçı, 1991, s. 41)

Fatih Nüshası

“**F. 9a** 70-72 Harîfler cümlesi tâ ‘ate¹² meşgûl
Olupdur cümlesi sultânına kul”
(Tatçı, 1991, s. 41; Günay ve Horata, 2004, s. 120)

3.1.11 9a’da 20. sıradaki beyitte, *sevürk-* (سَوْرُكْ) ve *sevrik-* (سَوْرِكْ) sözcükleri, *sürük-* (سُرُكْ) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 9a 20 Tekebbür olmağıl kim *sürikesin*
Sürikişler hâline birikesin
(Vat.turc.226; 2022, s. 20)

Fatih Nüshası

“**F. 11b** 95-97 Tekebbür eyleme kim sevrikesin
Sevürkmişler yolına birikesin”

¹² Günay ve Horata’nın çalışmasında *tâ ‘ata* olarak okunmuştur.

(Tatçı, 1991, s. 46; Tatçı, 2021, s. 102; Günay ve Horata, 2004, s. 124)

3.1.12 9a'da 164. sıradaki beyitte, *yigitler* (يگیتلر) sözcüğü, *yagetler* (یاگیتلر) biçiminde yazılmıştır. Bu beyit, diğer nüshalarda yoktur:

Vatikan Nüshası

Vat. 9a 164 Günüzün *yagetler* 'āşī olur
'Āşī kullar Çalab'ıñ nesi olur
(Vat.turc.226; 2022, s. 20)

3.1.13 9b'de 180. ve 22a'da 501. beyitte, *Hakḳ'a* (حَقَّة) sözcüğü *Hak'a* (حَقًّا) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 9b 180 *Hak'a* giden yolu gönül içinde
İremez yol aña dirlik içinde
(Vat.turc.226; 2022, s. 21)

Fatih Nüshası

“**F. 12b 104-107** Hak'a¹³ giden yolu gönli içinde
Göremez ol anı yaddur¹⁴ ilinde”

(Tatçı, 1991, s. 48; Tatçı, 2021, s. 106; Günay ve Horata, 2004, s. 126)

Vatikan Nüshası

Vat. 22a 501 Gönül kabız göz 'arız muḥlaḳā
Olsa cânlar peşkeş evvel ol *Hak'a*
(Vat.turc.226; 2022, s. 46)

Nuruosmaniye Nüshası

“**NO. 179a 530** Gönül kabiz göze 'arız mutlaka
Ola cânlar pîş-keş evvel ol Hak'a”
(Tatçı, 1991, s. 124)

Fatih Nüshası

“**F. 47b 495-530** Gönül¹⁵ kabız¹⁶ göze fâyiz di mutlak
İrer pîş-keş cânâ eyle olıcak”

¹³ Günay ve Horata'nın çalışmasında *Hakk'a* olarak okunmuştur.

¹⁴ Günay ve Horata'nın çalışmasında *yaddur* olarak okunmuştur.

¹⁵ Günay ve Horata'nın çalışmasında sözcük, *gönül* olarak okunmuştur.

¹⁶ Günay ve Horata'nın çalışmasında sözcük, *kabiz* olarak okunmuştur.

(Tatçı, 1991, s. 124; Tatçı, 2021, s. 258; Günay ve Horata, 2004, s. 198)

3.1.14 10a'da 187. sıradaki beyitte, *pîşeyile* (پيشه يله) olarak okuma önerisinde bulunduğumuz sözcük, *bestile* (بستله) biçiminde yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 10a 187 Niçe turmak bu yavuz endîşeyile
Ölürsin bir gün tevbesiz *bestile*
(Vat.turc.226; 2022, s. 22)

Fatih Nüshası

“**F. 13a 114** Niçe turmak bu ham endişelerde
Olursın¹⁷ tevbesüz bu pîşelerde”

(Tatçı, 1991, s. 49; Tatçı, 2021, s. 108; Günay ve Horata, 2004, s. 126)

3.1.15 10b'de 201. sırada yer alan beyitte, *kibir* (كبر) sözcüğü *kübri* (كُبري); *bulatdı* (بولاتدی) sözcüğü de *bulanları* (بولانلر) olarak geçmektedir:

Vatikan Nüshası

Vat. 10b 201 *Kübri* geldi seni *bulanları* getdi
Yügrükdür ecel atı irdi yetdi
(Vat.turc.226; 2022, s. 23)

Fatih Nüshası

“**F. 14b 129** Kibir geldi seni bulatdı gitdi
Ecel atı segirdür irdi yitdi”

(Tatçı, 1991, s. 52; Tatçı, 2021, s. 114; Günay ve Horata, 2004, s. 130)

3.1.16 10b'de yer alan 207. sıradaki beyitte *ejderhā* (أژدها) sözcüğü, *ejhā* (أژها) olarak geçmektedir. *Kibr ü hevā* sözcük öbeği ise (كبر هوا) ise *kibr i hevā* (كبر هوا) biçiminde harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

Vat. 10b 207 Niçe bir *kibr i hevā* güde seni
Ecel *ejhāsı* tiz yuda seni
(Vat.turc.226; 2022, s. 23)

Bursa ve Fatih Nüshası

“**B. 22a, F. 15a 132-135** Niçe kibr ü hevâ uşada seni
Ölüm evreni bir gün yuda seni”

¹⁷ Günay ve Horata'nın çalışmasında sözcük, *ölürsün* olarak okunmuştur.

(Tatçı, 1991, s. 53; Tatçı, 2021, s. 115; Günay ve Horata, 2004, s. 130)

3.1.17 11a'da 220. sıradaki beyitte, *buñdan* (بُوڭدَن) olarak yazılmasını öngördüğümüz sözcük, *begden* (بَغْدَن) biçiminde yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 11a 220 Dürlü *begden* kırtara seni 'aқıl
Sa 'adet ola saña bu ay u yıl
(Vat.turc.226; 2022, s. 24)

Fatih Nüshası

“F. 16a 145-148 Bu yükden sini ol kurtarısar bil
Sa 'adet yoldaşun¹⁸ oldı ay u yıl”

(Tatçı, 1991, s. 55; Tatçı, 2021, s. 118; Günay ve Horata, 2004, s. 134)

3.1.18 11a'da 223. sıradaki beyitte, *mekr* (مَكْر) olarak yazılmasını öngördüğümüz sözcük, *peyker* (پَيَكْر) olarak geçmektedir:

Vatikan Nüshası

Vat. 11a 223 Geçdi delim zamân turdı yerinden
Geçürmiş 'ömrünü nefis *peykerinden*
(Vat.turc.226; 2022, s. 24)

Bursa Nüshası

“F. 16b 151 Geçüp niçe zamân turdı yirinde
Geçürdi 'ömri nefis-i mekr elinde”
(Tatçı, 1991, s. 56)

Fatih Nüshası

“F. 16b 148 Delim geçdi zemân derdî yirinde
Geçürdi ömrini nefis bâzarında”
(Günay ve Horata, 2004, s. 134)

“F. 16b 151 Delim geçdi zaman durdı yirinde
Geçürdi 'ömrünü nefis bâzarında”
(Tatçı, 1991, s. 56; Tatçı, 2021, s. 119)

3.1.19 12a'da 240. beyitte, *iletđi* (اِلْتَدِي) sözcüğü yerine *ulındı* (اَلْنَدِي); *yetiser* (يَيْسِر) sözcüğü yerine ise *yeyiser* (يَيْسِر) sözcüğü yer almaktadır:

¹⁸ Günay ve Horata'nın çalışmasında sözcük, *yoldaşun* olarak okunmuştur.

Vatikan Nüshası

- Vat. 12a 240** Alçaq varan kişi devlet *ulındı*
Kim *yeyiser* aña uzadı getdi
(Vat.turc.226; 2022, s. 26)

Fatih Nüshası

- “**F. 18a 166-171** Aşak varan kişi devlet iletdi
Ana¹⁹ kim yitiser uzadı gitdi”

(Tatçı, 1991, s. 60; Tatçı, 2021, s. 124; Günay ve Horata, 2004, s. 136)

3.1.20 12b’de 260. beyitte *uramaz* (أورامز) sözcüğü, *urumaz* (أورومز) olarak geçmektedir:

Vatikan Nüshası

- Vat. 12b 260** Yaradılmış baña karşı duramaz
Benümle bir sâ’at bir dem *urumaz*
(Vat.turc.226; 2022, s. 27)

Karaman ve Bursa Nüshası

- K. 17b, B. 22b 191** Yaradılmış bana karşı turamaz
Benümle bir sâ’at de *uramaz*”
(Tatçı, 1991, s. 64)

Fatih Nüshası

- “**F. 19b 185-191** Yaradılmış bana²⁰ karşı turamaz
Benümle bir nefes hem-dem olamaz”

(Tatçı, 1991, s. 64; Tatçı, 2021, s. 129; Günay ve Horata, 2004, s. 140)

3.1.21 12b’de 261. beyitte *yāhūd* (ياحود) sözcüğü, *yehūz* (يه حود); *odına* (أدينه) sözcüğü ise *adına* (أدينه) biçiminde yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

- Vat. 12b 261** Benüm hünerüme kim bir giyiser
Yehūz ecel *adına* kim giriser
(Vat.turc.226; 2022, s. 27)

Fatih Nüshası

- “**F.20a 192** Benüm hünerüme kim birikiser

¹⁹ Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *aña* biçimindedir.

²⁰ Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *baña* olarak okunmuştur.

Ya hod²¹ ecel evine kim giriser”

(Tatçı, 2021, s. 130)

3.1.22 13a’da 265. beyitte, *nakḫ* (نَظ) sözcüğünün *tufḫ* (تُفْط) olarak yazıldığı görülmektedir:

Vatikan Nüshası

Vat. 13a 265 Nereye başarsam ot bitmez anda
Çünkü *tufḫ* atıla kim yitmez anda
(Vat.turc.226; 2022, s. 28)

Fatih Nüshası

“F. 20a 190-196 Nereye kim varam ot bitmez anda
Çü nakt oldı kime derd yitmez anda”

(Tatçı, 1991, s. 64; Tatçı, 2021, s. 131; Günay ve Horata, 2004, s. 142)

3.1.23 13b’de 282. beyitte, *buṣı* (بُشِي) sözcüğü *baṣı* (بَاشِي) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 13b 282 Ne diyeyin buṣı tütalmıṣ anı
Hüküm itmiş aña *baṣı* dīvānı
(Vat.turc.226; 2022, s. 29)

Fatih Nüshası

“F. 21b 207-216 N’ideyim buṣu tutup almıṣ anı
Kim mahkûm eylemiş buṣu dīvānı²²”

(Tatçı, 1991, s. 67; Tatçı, 2021, s. 136; Günay ve Horata, 2004, s. 144)

3.1.24 14a’da 288. beyitte, *buğz* (بُغْض) sözcüğü *ba’zı* (بَعْض); *nolur* (نُولُر) sözcüğü de *tolur* (تُولُر) biçiminde yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 14a 288 Şāfī dirlik gerek dost elinde
Ba’zı buṣı *tolur* ma’şūḫ evinde
(Vat.turc.226; 2022, s. 30)

Fatih Nüshası

“F. 22a 211-222 Arı dirlik gerek dost²³ ileyinde

²¹ Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *yahod* biçimindedir.

²² Günay ve Horata’nın çalışmasında *divānı* olarak okunmuştur.

²³ Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *dōst* biçimindedir.

Buguz buşu n'olur ma'şûk yolında”

(Tatçı, 1991, s. 69; Tatçı, 2021, s. 138; Günay ve Horata, 2004, s. 146)

3.1.25 14a'da 295. beyitte, *issiz* (إيسيز) sözcüğü *issin* (إسين); *kalıcağ* (قالچق) sözcüğü *kalıcağ* (قالچق); *kimi* (كمي) sözcüğü ise *kim* (كم) biçiminde yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 14a 295 Ev *issin kalıcağ* kapuña gice
Kim gire *kimi* çıka қолunca
(Vat.turc.226; 2022, s. 30)

Bursa Nüshası

“**B. 23b 229** Ev ıssuz olıcak ugrı gelince
Girür çıkar bahınmaz kolayınca”
(Tatçı, 2021, s. 140)

3.1.26 14b'de 302. beyitte *ögüdüm* (أوكؤدم) sözcüğü, *ögüdegem* (أوكؤدكم) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 14b 302 Şanasın kim *ögüdegem* bir adıçün
Cümle naşihatüm saña sa'ādetiçün
(Vat.turc.226; 2022, s. 31)

Fatih Nüshası

“**F.23b 236** Sanur mısın ögüdümü dak için
Nasihatdur sana cümle Hak için”
(Tatçı, 1991, s. 71; Tatçı, 2021, s. 142)

“**F.23b 225** Sanır mısın ögüdümü dak-içün
Nasihatdür saña cümle Hak-içün”
(Günay ve Horata, 2004, s. 148)

3.1.27 15b'de 327. beyitte, *aydamadı* (أيدمادی) sözcüğü *itmedi* (إنمدي) olarak yazılmıştır. Beyit, Fatih nüshasında yoktur (Tatçı, 1991, s. 76):

Vatikan Nüshası

Vat. 15b 327 'Aceb saña niçün yol yok içerü
Kimesne *itmedi* gel imdi berü

(Vat.turc.226; 2022, s. 33)

Yahya Efendi Nüshası

YE. 14b 261 ‘Aceb niçün sana yol yok içerü
Kimse aydamadı gel imdi berü”
(Tatçı, 1991, s. 76)

3.1.28 16b’de 355. beyitte *kesdü* (كَسْدُو) sözcüğü *keşdü* (كَشْدُو) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 16b 355 Nice çağırdı anı taşra çıkmaz
Keşdü çağırduğun ayruk çağırmaz
(Vat.turc.226; 2022, s. 35)

Fatih ve Karaman Nüshası

“**F. 28a, K. 26a 276-290** Niçe çağırdısa ün taşra çıkmaz
Kodı çağırmağı ayruk çağırmaz”

(Tatçı, 1991, s. 81; Tatçı, 2021, s. 159; Günay ve Horata, 2004, s. 158)

3.1.29 17a’da 371. beyitte, *cümlesini* (جُمْلَه سِنِي) sözcüğü *cümleseni* (جُمْلَه سَنِي); *bırakup* (بِيرَكُوب) sözcüğü de *yiriküp* (بِيرَكُوب) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 17a 371 *Cümleseni yiriküp* sen şabra ir
Cümle şâhib kullar şabürda yir
(Vat.turc.226; 2022, s. 36)

Yahya Efendi Nüshası

“**YE.16a 306** Cümlesini bırak sabra gir
Cümle sâhib-kullar sabırda bir”
(Tatçı, 1991, s. 84)

Fatih Nüshası

“**F.29b 306** Bırak cümle işi kıl sabr u tedbîr
Eren gönlinde olur sabrıla yir”
(Tatçı, 2021, s. 163)

“**F.29b 290** Bırak cümle işi kıl sabr u tedbîr
Eren gönlinde olur sabr-ile yir”
(Günay ve Horata, 2004, s. 160)

3.1.30 19a'da 425. beyitte, *istedüğüñ* (اِسْتَدُّكُڭْ) sözcüğü, *işterdüğüñ* (اِسْتَرْدُكُڭْ) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 19a 425 Güzâf yirde degül bu sen didüğüñ
Kim bilür seni ne *işterdüğüñ*
(Vat.turc.226; 2022, s. 40)

Nuruosmaniye Nüshası

“**NO. 178a 450** Guzâf yirde degül bu sen didüğüñ
Kim bilür seni ne *istedüğüñ*”
(Tatçı, 1991, s. 110; Tatçı, 2021, s. 222)

Fatih Nüshası

“**F. 41a-41b 422-450** Guzâf²⁴ yirde degül bu sen didüğüñ²⁵
Bulursın²⁶ sen seni sen *istedüğüñ*²⁷”

(Tatçı, 1991, s. 110; Tatçı, 2021, s. 222; Günay ve Horata, 2004, s. 184)

3.1.31 19a'da 429. beyitte *bugünki* (بُو كُونْجِي) sözcüğü, *bu külli* (بُو كَلِّي); *gün* (كُونْ) sözcüğü ise *güñ* (كُونْجِي) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 19a 429 Dirliğüñ neyise oldur ölümüñ
Bu külli gün durur yarınki *güñ*
(Vat.turc.226; 2022, s. 40)

Fatih Nüshası

“**F. 41-41b 425-453** Neyise dirliğün²⁸ oldur ölümün²⁹
Bugünki gün durur yarıngı günün³⁰”

(Tatçı, 1991, s. 110; Tatçı, 2021, s. 223; Günay ve Horata, 2004, s. 184)

3.1.32 19b'de 434. beyitte *âhir* (أَخِرْ) sözcüğü, *hay ibr* (حَي اِبْر) olarak yazılmıştır:

²⁴ Günay ve Horata'nın çalışmasında *güzâf* olarak okunmuştur.

²⁵ Günay ve Horata'nın çalışmasında *didüğüñ* olarak okunmuştur.

²⁶ Günay ve Horata'nın çalışmasında *bulursun* olarak okunmuştur.

²⁷ Günay ve Horata'nın çalışmasında *istedüğüñ* olarak okunmuştur.

²⁸ Günay ve Horata'nın çalışmasında *dirliğüñ* olarak okunmuştur.

²⁹ Günay ve Horata'nın çalışmasında *ölümüñ* olarak okunmuştur.

³⁰ Günay ve Horata'nın çalışmasında *günün* olarak okunmuştur.

Vatikan Nüshası

- Vat. 19b 434** Anuñiçün pâdişahuñ bunda hâzır
Ne işi var farîza eyde *hay ibr*
(Vat.turc.226; 2022, s. 41)

Fatih Nüshası

- “**F. 42a 458** Ki zirâ pâdişâhun bunda hâzır
Ne işün var deye ferdâda âhir”
(Tatçı, 2021, s. 229)

- “**F. 42a 429** Ki zîrâ pâdişahuñ bunda hâzır
Ne işün var deye ferdâda âhir”
(Günay ve Horata, 2004, s. 186)

3.1.33 19b’de 435. beyitte, *önine* (أُونِيَه) sözcüğü *eñine* (اَكِيَه); *kendüligine* (كَنْدُولِكِيَه) sözcüğü ise *kendükekine* (كَنْدُوكَكِيَه) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

- Vat. 19b 435** Gözüñ görüriken gel Hâk *eñine*
Komağıl nefsüñi *kendükekine*
(Vat.turc.226; 2022, s. 41)

Fatih Nüshası

- “**F. 42a 459** Gözün görür iken gel Hak yolına³¹
Komağıl nefsüni *kendüligine*”
(Tatçı, 2021, s. 229)

- “**F. 42a 430** Gözüñ görür-iken gel Hak yolına
Komağıl nefsüñi *kendüligine*”
(Günay ve Horata, 2004, s. 186)

3.1.34 20a’da 449. beyitte *serbest* (سَرْبَسْتْ) sözcüğü, *serset* (سَرْسَتْ) olarak yazılmıştır. Beyit, Fatih nüshasında yoktur.

Vatikan Nüshası

- Vat. 20a 449** Dost anuñ oldı hemşehri *serset*
Öyle dirlik gerek dostıla peyvest

³¹ Sözcük, Karaman ve Yahya Efendi nüshasında *önine* olarak geçmektedir.

(Vat.turc.226; 2022, s. 42)

Karaman ve Yahya Efendi Nüshası

“K. 43a, YE. 21b 474 Çü düzdi dost şehirin eyledi rast
Ki dirlik itmege dostıla peyvest”
(Tatçı, 2021, s. 235)

3.1.35 20a'da 451. beyitte *hezîmet* (هزيمت) sözcüğü, *herîmet* (هريمت) olarak yazılmıştır. *Hâricî* (خوارجي) sözcüğü ise *Harîcî* (خريجي) olarak geçmektedir:

Vatikan Nüshası

Vat. 20a 451 Beş biñ er şehir içinde el bir oldı
Harîcî herîmetine güzün oldı
(Vat.turc.226; 2022, s. 42)

Karaman Nüshası

“K. 43b 477 Ki bin er şâr içre el bir itdi
Haricîler sürilüp el bir itdi”
(Tatçı, 2021, s. 236)

3.1.36 20b'de 466. beyitte *biş-* (بيش) sözcüğü, *piş-* (پيش) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 20b 466 Cümle hâlden hâle gerek düşesin
Niçe rûzigâr geçe andan *pişesin*
(Vat.turc.226; 2022, s. 43)

Fatih Nüshası

“F. 44b 493 Niçe hâlden hâle gerek düşesin
Geçe çok rûzigâr andan aşasın”
(Tatçı, 2021, s. 241)

3.1.37 20b'de 467. beyitte, *curûf* (جروف) olarak yazılması gerektiğini öngördüğümüz sözcük, *curuḳ* (جروق) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 20b 467 *Curuḳ* kaçan çıkardum kızmayınca
Ḳalbi kim şâfî eyler sızmayınca
(Vat.turc.226; 2022, s. 43)

Fatih Nüshası

“K.45a 460-494 Kaçan genc bulasın yir kazmayınca

F. 45a Ya kalb³² sâfi mi olur kızmayınca”

(Tatçı, 1991, s. 118; Tatçı, 2021, s. 241; Günay ve Horata, 2004, s. 192)

3.1.38 21b’de 492. beyitte, *tut-* fiilinin +*dU* biçimbirimiyle çekimlenmek yerine (طُونْتَاكْ), 2. çoğul kişi emir çekiminde (طُونْتَاكْ) olduğu görülmektedir:

Vatikan Nüshası

Vat. 21b 492 Ne ‘ağıldur ki sen seni unutduñ

Kîn ğaybet ne dirse anı *tutuñ*

(Vat.turc.226; 2022, s. 45)

Fatih Nüshası

“**F. 47a 521** Sana ‘âkil dime seni unutdun

Ne dise kîn ü gaybet anı dutdun”

(Tatçı, 2021, s. 255)

“**F. 47a 485** Saña âkil dime seni unutduñ

Ne dise kîn ü gaybet anı dutduñ”

(Günay ve Horata, 2004, s. 196)

3.1.39 24a’da 550. beyitte *fidî* (فِدِي) sözcüğü *fedî* (فَدِي); *başaran* (بَاشَارَانْ) sözcüğü, *başarat* (بَاشَارَاتْ) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 24a 550 Fedî saña cānum iy togru varan

Müşâhede görür anı *başarat*

(Vat.turc.226; 2022, s. 50)

Fatih Nüshası

“**F. 52a-52b 543-580** Fidî cānum sana³³ iy³⁴ togru varan

Müşâhede bulur anı başaran”

(Tatçı, 1991, s. 132; Tatçı, 2021, s. 276; Günay ve Horata, 2004, s. 206)

3.2 Sözcük ve Sözcük Öbeklerindeki Harekeleme Farklılıkları

3.2.1 1b’de 11. beyitte *yalan u heves* (يَلَانْ هَوَسْ) sözcük öbeği, *yalan ı heves* (يَلَانْ هَوَسْ) olarak harekelenmiştir:

³² Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *kalp* olarak okunmuştur.

³³ Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *saña* olarak okunmuştur.

³⁴ Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *ey* olarak okunmuştur.

Vatikan Nüshası

- Vat. 1b** 11 Yil ile bile geldi dört dürlü heves
Tizlik riyā hevā ol *yalan ı heves*
(Vat.turc.226; 2022, s. 5)

Fatih Nüshası

- “**F. 2a-2b** 11 Yel ile³⁵ geldi bile bil dört heves
Ol durur³⁶ kizb ü riyâ tîzlik nefes”
(Tatçı, 2021, s. 67; Günay ve Horata, 2004, s. 106)

3.2.2 2a’da 15. beyitte *küll* (كُلُّ) sözcüğü, *kül* (كُلِّ) olarak harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

- Vat. 2a** 15 Biri ‘aql-ı cüz’î biri ‘aql-ı *küldür*
Ol ‘aql kim ma’îşdür dünyâ terkin bildürür
(Vat.turc.226; 2022, s. 6)

“**F. 3a** Birisi de ‘aql-ı Küllîdür. Allahu Ta’âlâ ma’rifetin bildürür.”
(Tatçı, 2021, s. 70)

“**F. 3a** Biri de aql-ı küllîdür. Allâhü Te’âlâ ma’rifetin bildürür.”
(Günay ve Horata, 2004, s. 106)

3.2.3 11b’de 233. beyitte *dürr ü mercân* (دُرُّ مَرْجَانٍ) sözcük öbeği, *dürr i mercân* (دُرُّ مَرْجَانٍ) olarak harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

- Vat. 11b** 233 Degme bir mevcüñe bir hâl bulasın
Dürr i mercân yâķüt la’l bulasın
(Vat.turc.226; 2022, s. 25)

Karaman Nüshası

- “**K. 15a** 164 Degme bir mevce ki bir hâl bulasın³⁷
Ya dürr ü mercân yâhûd³⁸ la’l olasın”
(Tatçı, 1991, s. 58)

Fatih Nüshası

³⁵ Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *yil-ile* olarak okunmuştur.

³⁶ Günay ve Horata’nın çalışmasında sözcük, *ol-durur* olarak okunmuştur.

³⁷ Yahya Efendi nüshasında *bilesin* olarak geçmektedir.

³⁸ Yahya Efendi ve Nuruosmaniye nüshasında *yakut* olarak geçmektedir.

- “F. 17a 164 Ki her bir mevcden bir kân bulasın
Dür ü yâkûtıla mercân bulasın”
(Tatçı, 2021, s. 121)

3.2.4 12b’de 253. beyitte *harcıya* (حَرْجِيَا) sözcüğü *hırcıya* (حِرْجِيَا); *ırak* (اِيرَاقْ) sözcüğü ise *ayırak* (اَيْرَاقْ) olarak harekelenmiştir. *Hāl* (حَالْ) sözcüğü ise *hāl* (حَالْ) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

- Vat. 12b 253 Hâş u ‘âm *hırcıya* yüz yire bırak
Gayrı cevâblarum bu *hâlden ayırak*
(Vat.turc.226; 2022, s. 27)

Fatih Nüshası

- “F. 19a 184 Has u ‘âm *harcıya* yüz yire bırak
Bunun gayrı haber bu sözden *ırak*”
(Tatçı, 2021, s. 127)

3.2.5 13b’de 275. beyitte *yıkagelür* (يِقَاكَلُورْ) sözcüğü *yakagelür* (يَقَاكَلُورْ) olarak harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

- Vat. 13b 275 Añsızdan nâgehân *çıkagelür*
Tesbih üzre ‘imâme *yakagelür*
(Vat.turc.226; 2022, s. 29)

Fatih Nüshası

- “F. 21a 200-209 Göresin ansuzın ol *çika gelür*³⁹
Üzüp tesbih imâme *yika gelür*”
(Tatçı, 2021, s. 134; Günay ve Horata, 2004, s. 144)

3.2.6 14b’de 303. beyitte *zerrāk* (زَرَّاقْ) sözcüğü, *zerāk* (زَرَّاقْ) olarak harekelenmiştir. Beyit, Fatih nüshasında yoktur:

Vatikan Nüshası

- Vat. 14b 303 *Zerāk* gibi bezedüñ taşra dīvārun
Aldı niceler içre ki şehrüñ
(Vat.turc.226; 2022, s. 31)

Karaman Nüshası

³⁹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *çıkagelür* ve *yıkagelür* olarak okunmuştur.

- “K. 21b 237 Bu zerkıla⁴⁰ bezedün taş divârun
Ki aldı mekr eli⁴¹ içerü şârun⁴²”
(Tatçı, 1991, s. 71; Tatçı, 2021, s. 142)

3.2.7 14b’de 312. beyitte *yarakında* (يِرْقَنْدَه) sözcüğü, *yırkıanda* (يِرْقَنْدَه) olarak harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

- Vat. 14b 312 Geldi bile bir danışık danışalum
Halvet *yırkıanda* kancaru kaçalum
(Vat.turc.226; 2022, s. 31)

Nuruosmaniye Nüshası

- “246 Gel bile bir danışuk danışalum
Halvet *yarakında* kancaru kaçalum”
(Tatçı, 1991, s. 73)

Fatih Nüshası

- “F. 24a 233-246 Gele bir iki tanışık idelüm
Ki halvet kandasana⁴³ gidelüm”
(Tatçı, 1991, s. 73; Tatçı, 2021, s. 145; Günay ve Horata, 2004, s. 150)

3.2.8 16a’da 344. beyitte *şahâ* (صَحَا) sözcüğü, *şahhâ* (صَحَا) olarak harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

- Vat. 16a 344 Gördüm düzenligi safâyıla hoş
Oturmuş ‘ışk içinde *şahhâ* aña nûş
(Vat.turc.226; 2022, s. 34)

Nuruosmaniye Nüshası

- “279 Düzenlik gördüm⁴⁴ safâyıla hoş
Oturmuş ‘ışk içre *sahâ* ana nûş”
(Tatçı, 1991, s. 79)

⁴⁰ Yahya Efendi ve Nuruosmaniye nüshasında *zerrâktur*.

⁴¹ Yahya Efendi nüshasında “Aldı hırsızlar”; Bursa nüshasında ise “Ki aldı hâriciler” olarak geçmektedir.

⁴² İkinci dize Nuruosmaniye nüshasında, “Aldı hâriciler içerünü şehrün senün” olarak geçmektedir.

⁴³ Günay ve Horata’nın çalışmasında *aña* olarak okunmuştur.

⁴⁴ Yahya Efendi nüshasında, *gördüm düzenlik* olarak geçmektedir.

Fatih Nüshası

“F. 27a 264-279 Bu kez gördüm düzenlik ü safâ hoş
Oturup ‘ıyş⁴⁵ iderler⁴⁶ nûş ola nûş”

(Tatçı, 1991, s. 79; Tatçı, 2021, s. 156; Günay ve Horata, 2004, s. 154)

3.2.9 16b’de 352. beyitte *şabır* (صَبْرٌ) sözcüğünün, *şabur* (صَبْرٌ) olarak da harekelendiği görülmektedir. Bu özelliğiyle beyit, Yahya Efendi nüshasında geçen beyitle benzerlik göstermektedir:

Vatikan Nüshası

Vat. 16b 352 *Şabur* sa‘âdeti ebedî kalur
Şabır kimdeyise key nasîb alur
(Vat.turc.226; 2022, s. 35)

Yahya Efendi Nüshası

“287 Sabr u sa‘âdet ebedî kalur
Sabır kimdeyise key nasîb alur”
(Tatçı, 2021, s. 159)

Fatih Nüshası

“F. 27b 272-287 Sabırlu devleti dâyim olısar
Nasîbi sabr olanlar uluyısar”

(Tatçı, 1991, s. 80; Tatçı, 2021, s. 159; Günay ve Horata, 2004, s. 156)

3.2.10 17a’da 374. beyitte *kılmaz* (قَلَمَزٌ) sözcüğü, *kalmaz* (قَلَمَزٌ) olarak harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

Vat. 17a 374 Şabırsız kişilerün dirliği hām
Yârî *kalmaz* aña âhîret serencām
(Vat.turc.226; 2022, s. 36)

Yahya Efendi Nüshası

“YE. 16a 309 Sabırsuz kişilerün dirliği ham
Yârî kılmaz âhir ana ser-encām”
(Tatçı, 1991, s. 85)

Fatih Nüshası

⁴⁵ Günay ve Horata’nın çalışmasında *ış* olarak okunmuştur.

⁴⁶ Günay ve Horata’nın çalışmasında *ideler* olarak okunmuştur.

- “F. 29b 309 Sabırsuz kişilerün dirligi hâm
Ki sabrıla eyü olur ser-encâm”
(Tatçı, 2021, s. 164)

3.2.11 17b’de 387. beyitte *mazarrat* (مَضْرَرَاتٌ) sözcüğü, *mużzarat* (مُضْرَرَاتٌ) olarak harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

- Vat. 17b 387 Kendü *mużzaratından* kendi kaçar
Yazda bitmezse ol anda seçer
(Vat.turc.226; 2022, s. 37)

Nuruosmaniye Nüshası

- “NO. 178a 323 Kendü mazarratından kendü kaçar
Yire yitmezise ol anda saçar”
(Tatçı, 1991, s. 88)

Fatih Nüshası

- “F. 31a 306-323 Mazarratdan⁴⁷ niçeme kim o kaçar
Eved tohmını bitmez yire saçar”

(Tatçı, 1991, s. 88; Tatçı, 2021, s. 169; Günay ve Horata, 2004, s. 162)

3.2.12 20a 445. beyitte *hemnişin* (هَمْنِشِينُ) sözcüğü, *hemneşin* (هَمْنَشِينُ) olarak harekelenmiştir. Beyit, Fatih nüshasında yoktur:

Vatikan Nüshası

- Vat. 20a 445 Degme yirde degildür *hemneşinün*
Sa ‘âdetdür saña ol öyle bilün
(Vat.turc.226; 2022, s. 42)

Yahya Efendi Nüshası

- “YE. 21a 469 Deme yirde degil hem-nişin birlik
Sa ‘âdetdür sana ol öyle dirlik”
(Tatçı, 1991, s. 112)

3.2.13 21b’de 493. beyitte *açğıl* (أَجْغَلُ) sözcüğü, *açğal* (أَجْغَلُ) olarak harekelenmiştir. Tatçı, bu beytin tüm nüshalarda aynı olduğunu ifade etmektedir (Tatçı, 1991, s. 123):

Vatikan Nüshası

⁴⁷ Tatçı’nın çalışmasında *mazarrâtdan* olarak okunmuştur.

Vat. 21b 493 Nice bir görmemek *açğal* gözünü
Od içinde koduñ sen kendüzünü
(Vat.turc.226; 2022, s. 45)

Diğer Nüshalar

“**K. 38b 487-522** Niçe bir görmemek açgıl gözünü⁴⁸
F.47b Od içinde kodun⁴⁹ sen kendözünü⁵⁰”

(Tatçı, 1991, s. 123; Tatçı, 2021, s. 255; Günay ve Horata, 2004, s. 196)

3.2.14 22b’de 514. beyitte *nükte* (نُكْتَة) sözcüğü, *nekte* (نَكْتَة) olarak harekelenmiştir:

Vatikan Nüshası

Vat. 22b 514 Şefâ‘at *nektesine* kıyâmet
Ġaybı bilmezseñ ideyim şefâ‘at
(Vat.turc.226; 2022, s. 47)

Nuruosmaniye Nüshası

“**NO. 179a 543** Şenâ‘at nüktesin elden koyalum
Kinden geçelüm sabra uyalum”
(Tatçı, 1991, s. 126)

Fatih Nüshası

“**F. 49a 506-543** Dilersen⁵¹ gaybeti ben bildüreyin
Şekâvet perdesini kaldurayın”

(Tatçı, 1991, s. 126; Tatçı, 2021, s. 263; Günay ve Horata, 2004, s. 200)

3.3 Arapça Sözcüklerdeki Uzun Ünlülerin Yazımında Tasarruf ve Bazı Sözcüklerdeki Ses Değişiklikleri

3.3.1 2a’da 18-19 ve 20. beyitte *yaqin* (يَقِين) sözcüğü *yaqin* (يَقِين) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 2a 18 Ġmān üç dürlüdür biri ‘ilme’l-*yaqindür*
Biri Ġmān ‘ayne’l-*yaqindür* biri Hakkē’l-*yaqindür*

19 Ol Ġmān kim ‘ilme’l-*yaqindür* ağızda yazıludur

⁴⁸ Günay ve Horata’nın çalışmasında *gözünü* olarak okunmuştur.

⁴⁹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *koduñ* olarak okunmuştur.

⁵⁰ Günay ve Horata’nın çalışmasında *kendözünü* olarak okunmuştur.

⁵¹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *dilerseñ* olarak okunmuştur.

Ol ĩmān kim ‘ayne’l-*yakındır* gönülde yazılıdur

20 Ol ĩmān kim Hakkē’l-*yakındır* cānda yazılıdur

Ṭutageldügi ihsān cānıla geldi cānıla gider

(Vat.turc.226; 2022, s. 6)

“F. 3a Ĩmān da üç dürlüdü. Biri ‘ilme’l-*yakındır*⁵² ve biri ‘ayne’l-*yakındır*⁵³ ve biri Hakke’l-*yakındır*.⁵⁴”

(Tatçı, 1991, s. 30; Tatçı, 2021, s. 70; Günay ve Horata, 2004, s. 106)

3.3.2 5a’da 59.; 8b’de 151. ve 9b’de 182. beyitte *naşīb* (نَصِيبُ) sözcüğü, *naşib* (نَصِيبُ) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüşası

Vat. 5a **59** Senüñ *naşibüñe* nazar eyle
Anı dañı berķ ol ķadar eyle
(Vat.turc.226; 2022, s. 12)

Fatih Nüşası

“F. 32a **339** Nasībüne senün sen nazar eyle
Ana göre yarak kıl hazer eyle”
(Tatçı, 1991, s. 91; Tatçı, 2021, s. 173)

“F. 32a **321** Nasībüñe senüñ sen nazar eyle
Aña göre yarag kıl hazer eyle”
(Günay ve Horata, 2004, s. 166)

Vatikan Nüşası

Vat. 8b **151** Hakkıkatdur bular ebedi ķalur
Hemdem gibi *naşibden* sebaķ alur
(Vat.turc.226; 2022, s. 19)

Bursa, Yahya Efendi ve Nuruosmaniye Nüşası

“B. 20b, YE. 8b, NO. 175b

81 Hakıkatdür bular ebedi kalur

⁵² Günay ve Horata’nın çalışmasında *ilme’l-yakındır* olarak okunmuştur.

⁵³ Günay ve Horata’nın çalışmasında *ayne’l-yakındır* olarak okunmuştur.

⁵⁴ Günay ve Horata’nın çalışmasında *Hakka’l-yakın* olarak okunmuştur.

Her dem yeni nasîbden sebak alır”

(Tatçı, 1991, s. 43)

Fatih Nüshası

“F. 10a 79-81 Hakîkat⁵⁵ bunlar ölmezler kalurlar

Ki her dem yiniden kısmet alurlar”

(Tatçı, 1991, s. 43; Tatçı, 2021, s. 98; Günay ve Horata, 2004, s. 120)

Vatikan Nüshası

Vat. 9b 182 Kimse kim ol gönülden taşra kıla

Nasîb oldı ayruk ne ala

(Vat.turc.226; 2022, s. 21)

Fatih Nüshası

“F. 12b 106-109 Şular kim ol gönülden taşra kıla

Nasîbün aldurur ayruk ne ala”

(Tatçı, 1991, s. 48; Tatçı, 2021, s. 107; Günay ve Horata, 2004, s. 126)

3.3.3 6a’da 86. ve 18a’da 400. beyitte *bahîl* (بَحِيلٌ) sözcüğü *paḥîl* (پَاحِيلٌ) olarak yazılmıştır. 6a’da, ilk satırdaki sözcükte uzun ünlü terk edilmişken ikinci satırdaki sözcükte mevcuttur. 7b’deki 128. beyitte ise aynı sözcük, *paḥillik* (پَاحِلَلِيكٌ) olarak geçmektedir:

Vatikan Nüshası

Vat. 6a 86 Ne çâre kim *bahîl* göre anı

Düşvârlığa girü *paḥîl* nişanı

(Vat.turc.226; 2022, s. 14)

Yahya Efendi Nüshası

“YE. 19a 395 Niçedür bahîl kim göre anı

Düşvarlığa görür bahîl ile cânı”

(Tatçı, 1991, s. 100)

Fatih Nüshası

“F. 36b 371-395 Ne çâredür ki buhlı göre anı

Geçüp boynına tar oldı cihânı”

(Tatçı, 1991, s. 100; Tatçı, 2021, s. 198; Günay ve Horata, 2004, s. 174)

Vatikan Nüshası

⁵⁵ Günay ve Horata’nın çalışmasında *hakîkât* olarak okunmuştur.

Vat. 7b **128** Geldi ‘aqlı öñüne yüz yire qodı
Eşer imiş aña *pañillık* odı
(Vat.turc.226; 2022, s. 17)

Fatih Nüşhası

“**F. 38a** **387-412** Gelüp ‘akl⁵⁶ önine⁵⁷ yüz yire urdı
Eser itmişdi ana⁵⁸ buhlun⁵⁹odı”

(Tatçı, 1991, s. 104; Tatçı, 2021, s. 205; Günay ve Horata, 2004, s. 178)

Vatikan Nüşhası

Vat. 18a **400** Murdârı gördiler kim taşra düşdi
Pañiller it gibi çepçevre üşdi
(Vat.turc.226; 2022, s. 38)

Fatih Nüşhası

“**F. 39b** **398-424** O murdâr çün kim⁶⁰ andan taşra düşdi
Bahiller it gibi çep-çevr’ülüşdi”

(Tatçı, 1991, s. 105; Günay ve Horata, 2004, s. 180)

3.3.4 8b’de 155-156 ve 159.; 12a’da 245.; 15b’de ise 334 ve 336. beyitte *cāsūs* (چاسوس) sözcüğü, *çāsūs* (چاسوس) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüşhası

Vat. 8b **155** Diñleriseñ yeñi haber vireyin
Çāsūs ‘aqla ne dir tur göreyin

156 *Çāsūs* geldi ‘aqla haber degürür
Şehrümüz imdi yir kadar key durur

159 ‘Aqıl eydür *çāsūs*a yort imdi girü
Benden qanā‘ate haber degür girü
(Vat.turc.226; 2022, s. 19)

⁵⁶ Günay ve Horata’nın çalışmasında *akl* olarak okunmuştur.

⁵⁷ Günay ve Horata’nın çalışmasında *öñine* olarak okunmuştur.

⁵⁸ Günay ve Horata’nın çalışmasında *aña* olarak okunmuştur.

⁵⁹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *buhlun* olarak okunmuştur.

⁶⁰ Günay ve Horata’nın çalışmasında *çünkim* olarak okunmuştur.

Karaman, Bursa, Yahya Efendi, Nuruosmaniye Nüshası

“K. 8a, B. 20b, YE. 8b, NO. 175b

85 Dinlerisen yeni bir haber vireyin⁶¹
Casûs olan⁶² ‘akla ne dir⁶³ göreyin”
(Tatçı, 1991, s. 44)

Fatih Nüshası

“F.10b 83-85 Eger dinlerisen⁶⁴ haber vireyin
‘Akıl⁶⁵ cāsûsı ne dir göstereyin”

(Tatçı, 1991, s. 44; Tatçı, 2021, s. 99; Günay ve Horata, 2004, s. 122)

Karaman, Bursa, Yahya Efendi, Nuruosmaniye Nüshası

“K. 8a, B. 20b, YE. 8b, NO. 175b

Casûs geldi ‘akla haber degürür⁶⁶
Şehrümüz imdi bir kadar⁶⁷ key durur⁶⁸”
(Tatçı, 1991, s. 44)

Fatih Nüshası

“F. 10b 86-88 ‘Akıl dir cāsusa yort imdi girü
Kanâ‘ata haber benden degirü”

(Tatçı, 1991, s. 44; Tatçı, 2021, s. 100; Günay ve Horata, 2004, s. 122)

Vatikan Nüshası

Vat. 12a 245 Çāsūs geldi ‘aqla haber iletdi
Göñül alçaqlık kibre ne iş itdi
(Vat.turc.226; 2022, s. 26)

Nuruosmaniye Nüshası

⁶¹ Karaman nüshasında *vireyim* olarak geçmektedir.

⁶² Yahya Efendi nüshasında bu sözcük yoktur.

⁶³ Yahya Efendi nüshasında *bir ne dir*; Nuruosmaniye nüshasında ise *ne durur* olarak geçmektedir.

⁶⁴ Günay ve Horata'nın çalışmasında *diñler-iseñ* olarak okunmuştur.

⁶⁵ Günay ve Horata'nın çalışmasında bu sözcük hep *akıl* olarak okunmuştur.

⁶⁶ Beyit, Fatih nüshasında yoktur. Bu beyit; Karaman, Bursa, Yahya Efendi ve Nuruosmaniye nüshasında, 85. beyitten sonra yer almaktadır (Tatçı, 1991, s. 44).

⁶⁷ Nuruosmaniye nüshasında *imdi bir kadar* söz öbeği, *o müdebbir* olarak geçmektedir.

⁶⁸ Yahya Efendi nüshasında *giderür* olarak geçmektedir.

- “NO. 176b 176 Casûs geldi ‘akla haber iletdi
Görgil alçaklığı⁶⁹ kibre ne itdi”
(Tatçı, 1991, s. 61)
Fatih Nüshası
- “F.18b 171-176 ‘Akıl dapa casûs haber iletdi
Gör alçaklığı girü neler itdi”
(Tatçı, 1991, s. 61; Tatçı, 2021, s. 125; Günay ve Horata, 2004, s. 138)
Vatikan Nüshası
- Vat. 15b 334 ‘Akıl *çāsūs*ları bir gün dīvānda
Şoralar kim düzenlik şafā kanda
336 *Çāsūs*lar ol sâ‘atde haber urdı
Öyle kim ol sâ‘at ‘akla irdi
(Vat.turc.226; 2022, s. 33)
Karaman ve Yahya Efendi Nüshası
- “K. 23b, YE. 14b 269 ‘Akıl cāsûsa dir bir gün dīvānda
Sorar düzenlige safā kanda”
(Tatçı, 1991, s. 77; Tatçı, 2021, s. 154)
Fatih Nüshası
- “F. 26a 269 ‘Akıl cāsûslara söyler dīvānda
Yürün bulun düzenlik safı kanda”
(Tatçı, 1991, s. 77; Tatçı, 2021, s. 154)
Yahya Efendi Nüshası
- “YE. 15a 271 Casûs ol sâ‘atde ‘akla irdi
Ele kim vardı haber virdi”
(Tatçı, 1991, s. 78)
Fatih Nüshası
- “F. 26a 256-271 Çü cāsûs bu sözi ‘akla irürdi
Niçe kim varıdı⁷⁰ haber degürdi”
(Tatçı, 1991, s. 78; Tatçı, 2021, s. 154; Günay ve Horata, 2004, s. 154)

⁶⁹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *alçaklığı* olarak okunmuştur.

⁷⁰ Günay ve Horata’nın çalışmasında *var-idi* olarak okunmuştur.

3.3.5 9a'da 169. beyitte *taḳṣīr* (تَقْصِير) sözcüğü, *taḳṣir* (تَقْصِر) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 9a **169** Gerek cānlu kiṣi cānın ṣaḳına
Taḳṣirlik itmeye kendü ḥaḳḳına
(Vat.turc.226; 2022, s. 20)

Fatih Nüshası

“**F. 11b** **94-96** Gerek cānlu⁷¹ kiṣi cānın sakına
Ki taksīr itmeye kendü ḥakına”

(Tatçı, 1991, s. 46; Tatçı, 2021, s. 102; Günay ve Horata, 2004, s. 124)

3.3.6 10b'de 199. beyitte *teṣviṣ* (تَشْوِيش) sözcüğü, *teṣviṣ* (تَشْوِش) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 10b **199** Yā nicesin sen bu dünyā içinde
Ki bir dem olmadūñ Ḥaḳ *teṣviṣinde*
(Vat.turc.226; 2022, s. 23)

Nuruosmaniye Nüshası

“**NO. 176a** **126** Niçe bir olasin dünyâ işinde
Ki bir dem olmadun Hak *teṣvişinde*”
(Tatçı, 1991, s. 51)

Fatih Nüshası

“**F. 14a** **123-126** Niçe bir niçe bir dünyâ⁷² işinde
Ki bir dem olmadun⁷³ dünyâ işinde”

(Tatçı, 1991, s. 51; Tatçı, 2021, s. 113; Günay ve Horata, 2004, s. 130)

3.3.7 10b'de 209. beyitte *teḳāzā* (تَقْضَا) sözcüğü, *teḳāzā* (تَقْضَا) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 10b **209** Rūzigār *teḳāzāsı* bir gün ire
Endiṣeñ ḥırmānını yile vire
(Vat.turc.226; 2022, s. 23)

Fatih Nüshası

⁷¹ Günay ve Horata'nın çalışmasında *canlu* olarak okunmuştur.

⁷² Tatçı'nın çalışmasında *dünya* olarak okunmuştur.

⁷³ Günay ve Horata'nın çalışmasında *olmadun* olarak okunmuştur.

“F. 15a 134-137 Takâzâsı⁷⁴ zamânun⁷⁵ bir gün ire
Ecel hirmânlarını⁷⁶ yile vire”

(Tatçı, 1991, s. 53; Tatçı, 2021, s. 115; Günay ve Horata, 2004, s. 132)

3.3.8 12b’de 255. beyitte *buşı* (بوشى) sözcüğü, *puşı* (پوشى) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 12b 255 Diñleriseñ eydeyim *puşı* haberin
Birin birin size gönülde varın
(Vat.turc.226; 2022, s. 27)

Fatih Nüshası

“F. 19b 181-186 Gel imdi aydayın⁷⁷ buşu haberin
Birin birin sana⁷⁸ gönülde⁷⁹ varın”

(Tatçı, 1991, s. 63; Tatçı, 2021, s. 129; Günay ve Horata, 2004, s. 140)

3.3.9 15a’da 322. beyitte *olıcağ* (أولجق) sözcüğü, *olıcağ* (أولجق) biçiminde yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 15a 322 İş tamām *olıcağ* yir gök senüñdür
Ne kim dileriseñ dilek senüñdür
(Vat.turc.226; 2022, s. 32)

Yahya Efendi Nüshası

“YE. 14b 256 İş tamām olıcağ yir-gök senüñdür
Ne kim dilerisen dilek senüñdür”
(Tatçı, 1991, s. 75)

Fatih Nüshası

⁷⁴ Günay ve Horata’nın çalışmasında *tekâzâsı* olarak okunmuştur.

⁷⁵ Günay ve Horata’nın çalışmasında *zemânuñ* olarak okunmuştur.

⁷⁶ Günay ve Horata’nın çalışmasında *hirmenlerini* olarak okunmuştur.

⁷⁷ Günay ve Horata’nın çalışmasında *eydeyin* olarak okunmuştur.

⁷⁸ Günay ve Horata’nın çalışmasında *saña* olarak okunmuştur.

⁷⁹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *gönülde* olarak okunmuştur.

“F. 25a 243-256 Tamâm olsa işün⁸⁰ yir gök⁸¹ senündür⁸²
Ne kim dilerisen⁸³ dilek senündür”
(Tatçı, 2021, s. 150; Günay ve Horata, 2004, s. 152)

3.3.10 24a’da 557. beyitte *tārīḥ* (تاریخ) sözcüğü, *tāriḥ* (تاريخ) olarak yazılmıştır:

Vatikan Nüshası

Vat. 24a 557 *Tāriḥ* daḥı yedi yüz yidi idi
Yūnus cānı bu yolda fidī idi
(Vat.turc.226; 2022, s. 50)

Fatih Nüshası

“F. 53b 556-593 Söze tārīḥ⁸⁴ yidi yüz yidi-y-idi⁸⁵
Yūnus cānı bu yolda fidi-y-idi⁸⁶”

(Tatçı, 1991, s. 134; Tatçı, 2021, s. 286; Günay ve Horata, 2004, s. 208)

Sonuç

Yazma eserlerin, mevcut olduğu tarihsel seyir içerisinde; ihtiva ettiği değerleri, sosyolojik ve toplumsal alt yapısını, psikolojik süreçlerini ve ait olduğu kültürel tabanı iyi analiz edebilmek, onun dil takibinin layığıyla ve yerinde yapılabilmesinden geçer. Üzerinde çalıştığımız *Risāletü’n-Nuşhiyye*’nin Vatikan nüshası, diğer *Risāletü’n-Nuşhiyye* barındıran nüshalara göre, dil ve hacim yönünden birçok farklılıklara sahiptir. Vatikan nüshasındaki *Risāletü’n-Nuşhiyye*, 31 beyitlik bir dibace içermektedir ve dibaceden sonra 563 beyitlik hacme sahiptir.

Bu çalışmada, *Risāletü’n-Nuşhiyye*’nin dil özellikleri; sözcük ve sözcük öbeklerindeki yazım ve harekeleme farklılıklarına ve Arapça sözcüklerdeki kısa ve uzun ünlülerin yazımı konusunda yapılan tasarrufa göre ele alınmıştır. Bunların yanı sıra, kimi sözcüklerde sözcük başında /b/ > /p/, kimi sözcüklerde ise hem sözcük başında hem de son hecede /c/ > /ç/ ses değişiklikleri de gözlemlenmiştir.

Ağırlıklı olarak Fatih nüshasıyla yaptığımız karşılaştırmalar ve tespitler sonucunda, müstensihin farklı yazdığı sözcük ve sözcük öbekleri 39 maddede, farklı harekeleme yoluna gittiği sözcükler de 14 maddede değerlendirilmiştir. 10

⁸⁰ Günay ve Horata’nın çalışmasında *işüñ* olarak okunmuştur.

⁸¹ Günay ve Horata’nın çalışmasında *yir gök* olarak okunmuştur.

⁸² Günay ve Horata’nın çalışmasında *senüñdür* olarak okunmuştur.

⁸³ Günay ve Horata’nın çalışmasında *diler-iseñ* olarak okunmuştur.

⁸⁴ Günay ve Horata’nın çalışmasında *tarih* olarak okunmuştur.

⁸⁵ Günay ve Horata’nın çalışmasında *yidiyüz yidiyidi* olarak okunmuştur.

⁸⁶ Günay ve Horata’nın çalışmasında *fidiyidi* olarak okunmuştur.

maddede ise, Arapça sözcüklerdeki ünlü uzunluklarının yazımı ve sözcükler üzerindeki ses değişiklikleri ortaya konmuştur.

Kaynakça

Basılı Kaynaklar

- AVŞAR, Z. (2021). *Yûnus Emre, Nasihatler Kitabı, Risâletü'n-Nushiyye*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- BABACAN, V. (2013). *Yûnus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye'si ve Divân'ı (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERASLAN, E. (2021). *Yunus Emre'nin Risaletü'n-Nushiye ve Divan'ının Vahit Paşa 2 (3365-5) Nüshası -Metin-*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- GÖLPINARLI, A. (1992). *Yunus Emre ve Tasavvuf*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- GÖLPINARLI, A. (2010). *Yunus Emre, Divân ve Risâletü'n-Nushiyye*. İstanbul: Derin Yayınları.
- GÜNAY, U. ve Horata, O. (2004). *Yunus Emre, Risâletü'n-Nushiyye*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KÖKSAL, M. F. (2021). Yunus Emre Divânı'nın Yeni Bulunduğu İddia Edilen Nüshası Üzerine. *Zemin, 1*, 198-209.
- ROSSİ, E. (1953). *Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana, Vaticani - Barberiniani - Borgiani - Rossiani - Chigiani*. Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana.
- TATÇI, M. (1990). *Yunus Emre Dîvanı II - Tenkitli Metin*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- TATÇI, M. (1991). *Yunus Emre Dîvanı, Risâletü'n-Nushiyye III - Tenkitli Metin*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TATCI, M. (2021). *Yûnus Emre'den Yolcuya Öğütler-Risâletü'n-Nushiyye Şerhi*. İstanbul: H Yayınları.
- UYSAL, İ. N. (2014). *Yunus Emre Divanı (Karaman Nüshası)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- UYSAL, İ. N. (2021). Risâletü'n-Nushiyye'nin Karaman Nüshası Üzerine Notlar. *Türk Dili, 837*, 19-31.

Elektronik Kaynaklar

- Anadolu Üniversitesi Uluslararası Yunus Emre ve Dünya Dili Türkçe Bilgi Şoleni. (2021). Erişim adresi: <https://www.anadolu.edu.tr/duyurular/uluslararasi-yunus-emre-ve-dunya-dili-turkce-bilgi-soleni-1620122616>

- Biblioteca Apostolica Vaticana. *Manuscript-Vat.turc.226*. Erişim tarihi: 14.08.2022, https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.turc.226
- BÜKE, H. (02.06.2021). *Yunus Emre ve Vatikan Nüshası*, Türkoloji Söyleşileri, Erişim adresi: https://www.youtube.com/watch?v=Aim-VSRY_iQ
- BÜKE, H. (2022, 21 Nisan). Geçen yıl Mayıs ayı içerisinde duyurduğumuz “Yunus Emre Dîvânı Vatikan Nüshası” çalışmamız Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları arasından Cumhurbaşkanımız Sn. Recep Tayyip Erdoğan’ın önsözyle 2 cilt halinde çıktı.++ [Tweet]. Erişim adresi: https://twitter.com/himmet_buke/status/1517226859246891010
- İletişim Başkanlığı Yayınları. (2022). Erişim tarihi: 04.10.2022, Erişim adresi: <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yayinlarimiz>
- TATÇI. M. (2013). *Yûnus Emre*. Erişim tarihi: 14.08.2022, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yunus-emre>
- Türk Tarih Kurumu. *Tarih Çevirme Kılavuzu*. Erişim tarihi: 14.08.2022, <https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>
- UZUN, M. İ. (1993). *Câmiu’l-Meânî*. Erişim tarih: 14.08.2022, <https://islamansiklopedisi.org.tr/camiul-meani>
- YAVUZ, Y. Ş. (1991). *Ayne’l-Yakîn*. Erişim tarihi: 14.08.2022, <https://islamansiklopedisi.org.tr/aynel-yakin>
- YAVUZ, Y. Ş. (1997). *Hakka’l-Yakîn*. Erişim tarihi: 14.08.2022, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakkal-yakin>
- YAVUZ, Y. Ş. (2000). *İlme’l-Yakîn*. Erişim tarihi: 14.08.2022, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilmel-yakin>